ԱԶԳԱՍԷՐ

Հատուցանի ընթերցասա-
նաց յ՚Ամսեան վերջ
տարեկան Կ. Ռուփի 24.
Իսկ կէս տարւոյն [illegible]

ՍԻՐԵՑԷ՛Ք ԶԱԶԳ ՁԵՐ [illegible]

Ամենայն ազգային հրա-
տարակութիւնք ձրի տը-
պին.
Ուրիշին օտար ազգաց-
[illegible]

ԼՐԱԳԻՐ

ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԵՒ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԳԻՏԵԼԵԱՑ

ՀԱՏ. Ե. ԹԻՒ 137. ԿԱԼԿԱԹԱ. 1848 Յուլիս 29

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՔ

ԿԱԼԿԱԹԱ

Այսօր կիրակէ Զատիկ է. բայց Ուղղափառ Արեւելեան եկեղեցւոյ յա- ռաջին միաբանութեանց՝ ի վերայ Սուրբ Յիսուսի Հանգիստ.—

—ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ամէն գիրքեր խնդրել ՚ի մէնջ, նախ՝ զայն զգուշացուցանել զորս Աստուածն. որպէս երբեմն տալով զմտերիմն Աստուածոյ՝ ՚ի նոր Ռուսաց, եւ երկրորդ՝ ձեռնտուութիւն Հայաստանեայց բնակչաց ոյժ.

Ըստ առաջին խնդրոյ սերտ կապակցութեամբ տալ ինչ առաւել. զի ոչ լինի զգուշացութիւն պատիւ ընկալաք, յորժամ էաք անզգայ. եւ ոչ տարեկան Հայաստանեայց նա- խանձ ինչ առաւել. Այս երբեմն, զի ծանեաք՝ Հայաստանեաց ձեռնակ ոք եւ համբաւ զինեալ առեալ, թէ այսքան եւ այնքան ինչս եղեալ Աստուծոյ, Բայց այս գաղափարացն աւելի Աշխարհական

խորհրդարանի նոր կարգադրութեամբ որ ասկեան Աստուծոյ տէրութեան Պարսից. եւ անձնիւր պաշտօնս իշխան է տալ ուժ եւ կամք զինեալ իւր. Այն երբեմն գիւղօրէք Աստուա- ծոյ. յորոց մարթ էր համել զ՚ինչ հաշիւ, թէպէտեւ այս առ աւելորդ է հերձուածողութիւն էր առաջի արքա- յին զօրականաց.—Համարէն Օս- մանեան կայսրեցեր ընդ Ռուսաց, եւ արդ ինչ որ կրթեալ եւ ուսուցա- նելոյ մեծ առաւելութիւն ամէնին փառ- ձուց եւ ծախուցն. բայց եւ այս համար ՚ի նմանէ, ոչ այնքան քաղաքական եւ արտաքին ինչ պատմառաւ՝ որպէս համբաւի, որքան թէ ներքին եւ ազ- գային անկատարութեամբ, յոյժ զօրն առն հաշիւ ՚ի ներս մտանել այնպէս է, որպէս թէ որ նախ- թանէր դիտաւորութեան ընկերին, Արդ ՚ի Հայքէ, նա որ արար ընթացեալ գէթ ՚ի բազում եւ փառս իւր, որով եւ ոչ յաջո- ղեաց, որ աշխատութեամբ ընկալ- մանց ՚ի կարգս.

Գտանք արդ և յերկրորդն ,— Ասքան բաւականութիւն և տեղացւոյն տեսութեանցս՝ նշմարել 'ի գիրս և 'ի բերս . գտանեմք զամենափրկչի մայր մեր հոգեւոր 'ի մանկանս հեթանոսաց բանաւոր հովանաւորութեան . Արդեօք նորա ձեռն 'ի ծնոտս ազգայոյս և ապագործ ազնութիւն մինչև աղօթիցս Խոստովանութեան Երկնաւոր ընծան իւր 'ի փրկութիւն առաքել նմա , որոյ անուն կոչէր Յուսէփ : Սա տեղեակ առաւելուն բժշկութեան հաւաքեաց արմատս բուսոց , և զկազմս ծաղկանց . և զանգեալ ընդ իւր յուսոյ՝ խառնեաց ամենեքեա խառնեալ ամենայնից զեղս կազմեալս օգտակարութեան . և չփեաց ջանիւք և աշխատութեամբ 'ի նորանոր տեղիս և 'ի թաղս ծերոց նորա . ուսաւ և ազնուական նոյն պաշտօնականք նորա , Անատոլիա , 'ի նոր Յուդա , 'ի Հնդկս , 'ի Կոստանդնուպօլիս , 'ի Վենետիկ , 'ի Մոսկով , Անգղիա , 'ի Նոր Նախիջևան , Աստրախան , 'ի Օդեսսիա և 'ի Վիեննա , Տեսին զերաշալի զօրութիւն նորա , և ակնածն կաւոկունքն ծերադաեր պարտուց չիքէ դեղն և ոչ անդր ընդ արանոն և ընդ բարձն , և առաւ օգնութեամբ Ամենակալին կենդանւոյն Կիլիկիա , Կեսարիա , Եւդոկիա , մինչև 'ի Տփղիս , 'ի Վան , 'ի Կարին և 'ի Խորասան : Փոքր մի ևս և յայս ունիմք՝ զի զօրութիւն պեղոյն համանիցի և 'ի օրինս անձք նորա՝ 'ի ցանկալին Արարատ . և յայնժամ խօսա յաւաջնութիւն պայ մայրս մեր , և մեք փառաւոր թէ այ պարտ թեանցս՝ ծերունեան դրուանօքն մխիթարեսցուք :

Հաւանի համապատասխանելին սիրելի ընդ այլազանութիւն մեր այս , և առնել առ մեզ զպատճառս թէ ընկեր նախ 'ի կարծ անդր չշփեցին ընծանեցին հրաշագործ : Պատասխանեմք , թէ այն վանդակաւոր լինէր կենաց մեր մերոյ , զի արիւն անդամոյն ցամաքեալ զոլով , և ընդու և ազգութիւն վերացեալ , եթէ զօրութիւն պեղոյն նախ 'ի սերս անդր ներգործէր և յաղթէր պերճին զարկ արեանն ընդ ցամաքեալ անդամն , ուր անդս չգտանելով և 'ի նոյանէ զարձեալ յինքն չգելով՝ հիւանդ լինէր միանգամայն և հեղձոյր : Զի բաւական չէր այնմ , անտանելի զոլով թշնամեաց յամենայն կողմ :

Երկրորդ՝ զի նորոգ և երակք սրտին կարի յոյժ ցամաքեալ էին , և իւրաքանչիւր 'ի նոցանէ մի մի որոշ ախտակրութեամբ . մինչ զեր միոյն մահացեալ լինէր միւսոյն , և առողջութիւն այլոյ՝ խոլութիւն պատճառէր նմա :

Օրինակի վասն . Պարոյր կաթուղիկոս կառոյց զեկեղեցին Պապարտոնոս , մի արտաքին՝ վասն արտից , և մի ներքին՝ վասն կանանց : Երկուքին ևս ամենահարկուորք էին , և պաշկիչութեան այդքս չերկ յոյժ հարկանեք : Յակոբանեա Առաքելի քահանայ ծերքին՝ և այլ իւր խորհրդարան . որպէս թէ արդէն հաստատեալ շինուածքն չէին բաւական խորհրդոյ իւրոյ : Ապա կաթուղիկոս Երևանցի հիմնայատակ արար զենեցարա ապարանից որոյ նորոգութիւն մերոյ Տէրասւոյ . և կառոյց ընդ այնր զեկեղեցւոյն մի . որպէս թէ անձուկին առաջին տեղի բաւական չունէր ութ զաւ ակնաթեկնածութիւն . Պօղոս նմին յաջորդեալ քահանայ զայն , և կառոյց նախին զԱթենն Գառնայ . Եփրեմ կաթուղիկոս սկսեալ 'ի փառսն Սուրբ Հրաշագործ զատարանակ վարժարանն կառոյց . Յաջորդ նորա 'ի ցախաստան փոխեաց զնա . Ապա կաթուղիկոս մեր , յորժամ

առաջնորդ Ս. Թադէոսի, կամ այց առնո-ղ Կիրակոսեան Աւստամբօլսոյ, և Հայ-հանրէս Կարսեցի կամէր զքաղաքն վա-ճառել զայն, մինչ անդր հասք. կատա-րածին անեղեալ չեմք. — Իսկ Տգա-րան Էջմիածնի քա. — Օ՜ իմն ամ մա-րան կացեալ յԷջմիածին՝ ոչ սխալեք թէ ասէ իւր, այն ինչ հանապազորդեան առաքելոյ աշակերտաց վարժարանին էին զամե սնանոց, և անձնայն աղ-ահաւթիւնք նոցա: Օ արգիւ եւ յանձնք զանհոգին ուսումնարանի և բզ-համալսարանին կառուցմանց, և մեծ ցամաքաւթիւն համարիմք զայն ազ-քայական երական սրտին: Եթէ ամէն որ զշինուած ընկերին քակեր՝ նոր շի-նել զայն, յիւր անուն և փառս, առանց հետևելոյ առաջելական խրատուն, և Եպօղոսին Հաւր տայոյ Պօղեայ անհա-ծին, զի և Աստուած անէծցուցէ, թող ուրեմն շինելով և քանդելով կամ քանդելով և շինելով զնոյն: Իբ-մեք և աշխարհ կարօտ մնացուք գէթ տարեկան օրացուցի միոյ, կամ յերջ հոգաբննութեան աշակերտաց զպրո-ցաց նոցա:

Այս թուի մեզ երական պատճառ կենդանութեանն պէտ չհասանելոյ ՚ի սիրտ անդր, և ՚ի գլուխ մօրս մերոյ Հայաստանի: Ո՛չ հաւատոս:

Թող ուրեմն սոսկալի զանխայ մեն ՚ի յաւերժ վանօրէից Արարատեան նահանգին՝ իւր հին սերպհական թէ-մով և ազատ սրատաւթեամբ՝ վասն ազգային և ուսումնական ընկերութեան իւրեք, և անս թէ զհայր. համարեսք մեր ՚ի Պօլիս, Օ միանձնա, կամ յայլուր՝ ծաղկեցուցանեն առաջ զու-սումն և զպաշտօնս պետանիս: — Իբ-աշխատաւրել կարեմք:

Կերևեցեն մեզ փառացի Մխիթա-րութիւնքն Արարատայ և Սիւնեաց և Արծախայ, և Աւանեաց և Եղուանից և Փայտակարանի, եթէ չհարկեցեմք նշմարել զնոսա ՚ի հեռուստ առաջ՝ ընդ գերէր անփութութեանցն, Եթէ գէթ օրինակս չարժեալ՝ խրոզքան-չիւր ուք ՚ի նոցանէ կացուցանէր զմի մի ուսումնական ընկերութիւն, վասն իւր փառաւոր մեծօրինակ թշըութիւն սրտի մօրս մերոյ. և մեք նախքին կեն-դանացեալ փառս տայաք Տեառնն կե-նաց: —

ՀՈՒՆԱՑ ՆՈՐԱՏԻՊՊԱՐԱՏԵՆԻՑ

— Հասին այսօր քանի մի նորատիպ մատեանք, յոյժ Աթենայ Պ. Ազարա ՚ի Սլինեանի, յորս ընդ այլոց աշխա-տեաց և նորոց՝ գեր ՚ի վերայ արեւմայր Մ. Երզիլնոս Հայախոս, աշխատասի-րութեամբ Պ. Աբրոպասի Հ. Եղբայր-գայ Հարմիեղեան, բան առ բան հա-մաձայն բնագրին մատոանացիք յան-կուցին տայել ՚ի Հայս զինծրս և ըզ փառս Հռովմայ:

Օ՜ամենապայծառ և գեղեցիկ քեր-թուածոց Վիրգիլեայ խօսել սարա-պարտ աշխատութեն համարիմք, բայց եթէ յառնէր Մովսէսին Խորենա-ցւոյ և Պարպեցւոյն անմահութեանց Օղոսորեայ, և մանգամ և եթ վեր-ծանէր զիւր քերթութիւն ՚ի բարբառ տատուածախօս՝ առաւել հիանայր ընդ այն, քան զԼերումնեայ ուրագանել բը-հովմն, և Տերեբեայ զալ անցանել ՚ի Միքեան, Գիտեմ, առգագի եւղա-նակի զարնան զրոցխատութեանս սր-ծանի, և գործոյս մեծագործ՝ ան-մահ երախտագիտութեան համօրէն ազգիս:

— Իշխան հասին առ մեզ և մեծաքին հատորք Ազգաբրութեան Կրօնական Ընդագրոցայ յԷջմիածնի՝ նոյնպէս Հ.

Ի՛ Հիւսիւսեան երկամբ թարգմանածք ։ Գործն է մնացածին ճանապարհորդութիւն իւն՝ որ քաղէ զշնորհութեանց ։ կրօնից , ողջամտութեանց ՚ի զանգաղութեանց աշխարհին Յունաց ։ Ահա ընթերցողք զիարս Հեղինակին ՚ի քաղաքական մէջ առաջին հատորին , յուսով զամենայն զնա գէթ մի անգամ զուգել համառօտ մէջասա , բայց ոչ յաջողեցաւ մեզ այն ։— Աւասիկ և բառ փաստքի անկեղծութեան միջոցն կարի զարմանալի , որ ՚ի կրկնագրոց և ենթ եղեր , ասպետաց և յիբեալս յետեւոյ քաղաքաց զշխեա բանի այլքան ծիշդ և զարմանալեան ։ Թշուառմտութիւնն՝ պայար և գեղեցկաց բառիւք որքան էր է , մտածելն ուրեք ուրեք զԹէ գնեթերցա բեր յետեւն համակամաց զեծանման ։ բայց այս՝ կարե ղուշտաքեալ ինն է՝ առ մեծամեծ կատարելութեամբքն ։ և զուգէ Գրոցգլուխն ամէն ահեղհական յատկութիւն ,

—Յաւելք արդարև ։ զի ոչ կարեմք ունել զկուռս զանգառանեաց ։ բառ ուրում Արքայն Միքայելոսք մեր զմի Եղեղեցին Ռուսաց անջրպետեալ ՚ի հայրապետ ընկերս աստիճանաց՝ հզօրաց հեղ ։ և տիրաց տեղ. լինին զատանմանօք պահպանութեան ուղինաց ։

Գերդաստանն մի հինգ ողոմ յայոմ տանե Օ տակի զգեցեալ ասէ , ՚ի հարգութենէ կենդանութեան Մոսկովայ և Երեւան Տեառն՝ վասն զատերն գեմեշդ յեկեղեցի Ընդդիմացող՝ ՚ի խորհուրդ ամուսնութեան , Գովէմք զկանոնապահութիւն մեծակաւորաց մերոց , եԹէ միջամտարարդիւք արեամբ վասն զեա և զոյգ իւր՝ չէին կարաւորեալայք յեկեղեցին Ընդդիմացող , և ապա ընկալեալք ՚ի նոցանէ զամենայն պարտ և պատշաճս օրինաց ։ ԵԹէ՝

վասն որոյ Յովհաննէս գլխաւորեալ , կարգաւորեան արեւմեան արդարութեան՝ չէր պահել ՚ի նոցանէ նոյնպէս զորէնս և զնորոգեալ ընկերակցութիւնս իւր ։— ԵԹէ այսպէս արդար և հաւատարիմ լով մատակարարեցին շնորհքն Ռուսաց ։ ուրեմն ապա փաստք անուան քրիստոնէութեան՝ դոր պետակաւոր կոծմք ։

—Գտան սխրութեամբ հրատարակեմք նոր՝ զգաստացու զրութիւն Արժանայարգ Գորոն Միքայել և Եղբարց՝ ՚ի մասին անհարթ արարմանց միծնակաւորին Մոսկովայ Հայոց եկեղեցւոյ ։

Պայման աղաախրութեան մերոյ ոչ հասանէ ՚ի չափ արդարութեան Գարթեանին Տեառնագին Եկեղեցւոյ Հայաստանեայց՝ մինչ առել համարձակեցուցանելք ։ թէ " Օ խօսք լինելի մեզ այդ ։ փոխանակել զմեր տրտունջ աշխար ընդ ասող— եւ " այլ սոսորինութեան հայոց և կարգաց և կանոնաց նոցին ջատագով՝ առնեմք անաչառապէս ։ զի Լատինացի Եղեկեցական հայոց անդամ ունին կարգաւորան էր ։ քանի զմեր մեծակաւորին ։ որ յետին սիմանականութեամբ դորէնս եկեղեցւոյ իւրում ընդ արծաթոյ վաճառեաց ։—

Համապատասխանութիւն նորա թէ ընդ նոր և թէ ընդ հին առանցապահս Արքեպ որոյ Մոսկովայ՝ արտաքոյ էր կոչման իւրում ։ վասնորոյ և Թերեւս ԵԹէ վասն հրամանի Թոյլման զրէր ։ նորա առանձնորդք եկեղեցւոյ չէին ։ խոկ Թէ վասն գերբեղմանաւորացն՝ ինքն ընդանի հանդուցերյն չէր ։ վանորոյ և հաւանութիւն նոցա Թէ ՚ի դէպս Թէ յանդէպս՝ ասպարէզ և անպիտան էր զխօսելն ։

՚Ի պահպանել ազգութեան մերոյ և հաւատոյ յայսքան հեռաւոր անկեան աշխարհի՝ ընդ այլոտի հակառակ՝

Ձեռնգիրս կարօտիմք ՄԵՍՐՈՊԱՅ Պատրիարքի ուսմանն՝ որ զմատթէոս՝ զանկարգ պաշտօնէիւր՝ անկարգելոյ 'ի պաշտօնէն ։

—Ընծայեաց զհետագայ թուղթ Պարոն Թ· Խ· Ալէքսանեան · 'ի մասին վերստին թարգմանութեան Պօղոսի և Վիրգինեայ՝ յայտնել գուշակէ և զկարգն ։

Առ Վերատեսուչն Ազգասիրի ·

Յարգոյ Պարոն ·

'Ի մէջ նորատիպ մատենից Ալէքսանդրայ՝ անցեալ շաբաթուան ու մեր ժամանակաց , տեսայ և դիտեցի զթարգմանութիւն Պօղոս ու Վիրգինիայ յաշխարհիկ լեզուն Փոխանորդին · Թէպէտ իմն թէ այսր սրտաւ ուր ամենայն արդարութեան 'ի բարձր զգեալ է նորայս թարգմանիչ 'ի մեր ազգատ · զի ստուգիւ այնքան հայոց ու մաքուր բառերով է լցեալ , որ և զՆորանուէր զանազանել զայն 'ի Գիրքն է ·—Իսկ երկրորդս 'ի մեր մայրն է ժամանակաց խոհեմութեան խոնարհ 'ի բարբառ զուարճ բարբառոյ աշխարհաց առարկայութ · Եղեն զայն չէր ըստ և ի հասարակաց խոսակցելոյ եղել , մին Մարդասիրականին և մերոյն Ուսումնական դպրատանց · որոց վասն Թուի ինձ եթէ հեռագոյն ժամանակ առաւել և զՆորագոյն իւր թարգմանութիւն հասարակաց գրքի , զմիջինն կարելով շատ էր ·

Պատուոյդ թարգմանիչ երկրորդին՝ չէ արժանի զառաւել զնոյն մեծ բան իւր մեծարանել զառաջին թարգմանութիւնն , քանզի Ձեռնարկան "Աղաւնւոյ ," որ յերկրորդ թարգմանութեան Տէրն է իրաւացի · Եթէ Աշխատասիրաց աշխատութեան լեզէ ամենայն զայն՝ չկարծեմ եթէ և Պատուելի վարժապետ իւր ոչ զայնպես կարծեն մեծարութիւն տալ ·

Կալկաթա

Ապրիլ 17· 1848·

Թ· Խ· ԱԼԷՔՍԱՆԴՐԵԱՆ

Լեգին զինիք՝ որոյես և Տեառն կամք ։—Մեք աղաղակեմք շնորհ ունիմք Մանուկ Պէկի՝ վասն մաքուր աշխարհաբարաւ իւր 'ի թարգմանութեան իւրում · բայց եթէ յեկեր 'նա զառաջնորդ և զնոյնահայր աշխատութեանն՝ բարեօք եա անձն · Այս երկ մանկայց ։

Իսկ որեւէ երկայքն՝ թէպէտ Եղիմական անմոռանալի պարգեւք ուրեմն , տակաւին առաւել սխորժակօք ճաշակեմք զգալով միթ բանիցնոյ 'ի զարձնանէ , յետ չորութեան ձմեռան · և զառակաչորի և զմեծութեան երեխայրին յամառաւաբին՝ քան զհաստատ խնձոր և զնարգիզ ուշման ։ Սոյն ոչ կարեմք զլանալ վաստակաւոր Եղերոյն զխոստումնութեան՝ որ 'ի զուարճն ամէքր տեղին խորհրդութեան ։ Զօսարեն ոչ բանաքարեմք , և ոչ իսկ զմերս 'ի ձեռաց ամբ յօժարեմք՝ որոց կամք իւրն կարգել ։

—Ընծայեալ 'ի Եղեմական՝ և Հրատարակեմք 'ի 'նորոյս Ընտանեաց զայրեկել մաքսպան ձեռնտուոյն Պարոն Գէորգայ Զօրայեան՝ յորհօտ ՄԱՆՈՒԿԻ Զօրաբեան Եղբօր սիրոյնոյ ։

ԱԶԴ·

Պարոն Պէտրոս 'Օ· Յարութիւն ունի պատուական չամիչ քացախ՝ զնորն հին գ․ առ․ վերջ․ Զօւէք Լ․ հն 6

Մայիս 1· բանի Սուրբ Սանդուխտ ։

ՄԱՂԹՍ

Առ

Արժանայարգ Վերատեսուչն Ազգասէր Օրագրի 'ի Կալկաթա

Յարգոյ Պարոն

Շնորհ մեծ համարիմ թէ հաճիք տեղի տալ հետագայ բանիս յառաջակայ Օրագրի ձեռամբ հանդերձ շնորհակալութեամբ · իբր անհետ 'ի նմին ժամու զնոյնին մնալ յանդգնութիւն և յարգանս ազգաց պաշտօնութեան Կառավարչաց մերոց

ի ազգասիրական պատասխանութեան ։ Յուսամք յԱստուծոյ անտեսել զի վնասուց մեր չունէ ըմբռնու զպատճառ պարզանեն իւրեց, զայսք ծնողացն ։ և զունուն ազգասիրական երգէք, և յաւելուլ ի վերայ անձնաւորութեան նորա զերանք զոյս ։ որ ի նախախնամութեան ի Հրեշտակն արդեօք յարդարեալ, զի աւելորդն նա յետ այսու, ասեմք ։

Յարգոյ Պարոն

Ձեր ամենախոնարհ ծառայք

Ի Մոսկուա

8 Ապրիլի 1848։

ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՒ ԵԿԵՂԵՑԻՔ

ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐ

Այսր ձեռն ազնուականն ամեն մայրենիկնոջ ի մայրաքաղաքն Մոսկուա ։ որ ի փարթամութեան ոչ բաւականանայր ։ և կենցաղավարել երջանկութեամբ և մխիթարութեամբ ոչ ցանկայր ։ այլ զՀայ ազգ կրօնս պաշտպանելով և պաշտպանել կամի ։ Ո՛ Հայաստանեայց Սուրբ Եկեղեցին Հերքէք բարեպաշտն ։ մինչև զայնժամ կացեալ ի յետ դանուն Սրբոյ Եկեղեցւոյ մերոյ ։ Խոստովանեաց յառաջ փոխեցաւ. յայսմ աշխարհի ի վերին փառաւորեալ կոչման առանց համբերութեան մարմնոյ և սրբոյն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի ։ և այժմ եկաց նա յայսմ անձնաւորութեան զոյշութեան եւս ի Հնդկաց ։ Սմա ի մեծատնեայց և ի ծննդեան ցեղերայն որ բնակէ ի Մոսկուա՝ Խոստովանեալ ուրախ ընտանեաց կանանց աւագերա. կատարել զառ ընդունելով թագաւորն նորա ի կրօնաւորաց Հաւատացեալ Եկեղեցւոյ իւրոյ և Հաւատացեալ զՏէր Պատրիարքն Եղիշայ կարգաւ և ծանուցել նմա զխոստովանեալ աւանդութիւնն, խոստովանել ի նմանէ Հրամանաւ առ ի կատարել զհաւատ Թագաւորին յեկեղեցւոյ իւրում, Բայց եկեղեցականն այն Հաշտարարն զժամ մահուանն յորժամ եհաս ։ և մեծաւ որդւոյ Թեւթեանց և տաջակեալ առ պատասխանեաց Պարոնին ողորմութեան բանիւ Հայոց ։ «Յիսուս» ասէ ։ Փրկիչն ։ երբեք չբերեալ Հայաստան ի վերայ զօրութեան ։ և յաւէտ զի կարգադրութիւն Հայոց Եկեղեցւոյ չանձն էին խոստովանութիւն զխնդիրն ի բանիւ քո ։ և անձնաւորել բնաւ զայն աւելի յոյժ Հաւատով խօսել ի չորրորդ դրանց սրբազան ։ Բայց սամ՝ ձեռք Հրաման առաջնորդ և թագաւոր զմնալոյ ձեր ի Հանդիսաւորին մերոյ առանց կառավարման մ և իբր եկեղեցականն խորհրդոց ի կրօնաւորաց ։” Ո՛ հնէ այնորիկ զխնդրոյ առաջնորդն և վեհափառ Քահանայն Հայոց Մոսկուայոյ որ և խաչն կարգադրութիւն ընդ նոր ցնծութեամբ * կառավարիչ Մոսկուայ Հայոց Սրբոյ Անդրէին զայնմանէ ։ որոյ և Համեցեալ յանդէսս ընդ առաջնորդութիւն Քահանայի իւրեանց խառն նոյն զարձանութիւն ի կատարել զնարգն՝ զոր և նա Համաձայնեցան առնել զպաշտօն զառաջնորդ ի նոյնմէ զբունար ինչ ազատակայել առաքինութեան և բարեպաշտութեան յարկանել ի բարեպաշտին բնակ իւր ։ Ընդ որ Համեցեալ զխնդիրն կատարեցաւ ամբողջական կարգ Թագաւորին անձնաւոր ի սուրբ Եկեղեցին մեր և ի ձեռն վեհափառ Քահանայից մերոյ ։ Իբր զերեկոյն նորա յարմարեալ որ և ի մեծագին ուխտի Սրբոյ Եկեղեցւոյն էր փափաքել ։ Իսկ թէպէտ առ մեզ Հասուցանել ձեռ. Յարգոյ Պ. Եղիազարեանց թէ ո՛ յերկրպագուն կրօնաւորաց այսորիկ ։ անձկալեալ և անձնաւորեալ ի փառս զարդարանութիւն Եկեղեցւոյ և զուգաւորեալ Հաւատոյ նորին ։ Իբր մի ի

* Տես էջ Պարոնաց Գ. Մ. Շահնազարեանց. Գ. Սեւէրաս և Ցանցանեան Յ. Միքայէլ ։

այսմիկ արդեօք նմանեցի չքնաղ և գալով յուշ հասարակաց․ Կրծաւորն որ ի շնորհս արժանեաց կատարեաց զայս կարգ խաղման՝ քարոզէր երբեմն ժողովրդեան իւրում " մինչ կայ ի հաւատոյն չար անցք գայթակղութեան․ Եւ և թէ՝ [illegible] յաղօթս 'նոցա ." ինքն վճարել արտաքեաց դժխմբիս հաւատ, կրօնք իւրոյ փոխադրեալ զայն ընդ արժանեաց․ անմնացեալ է մեզ չզարմանալ և յաւէտ չքաղել, զանզուգական բան Շնորհալւոյն թէ " զայս խրատեմ և ես ինքն անզբէն անփոյթ եմ ։"

ԳԵՐՕԳՆՈՒՏՆ

Շնորհք և անկարգութիւնք 'ի Պոլիս, սկսեալ յեկեղեցւոյ Որոցայն մինչև ի Խազմուտարանն Թանհրան, Եմինչ, Բոզաղչունք և Բերմաւասան․ Մանտաշիք և Բախտիարիք անոր․ Սոյք ի ներանց խաժամանի, և Օսմանք յանկանց Օսմանպատւոյ, կամ երկպառակեալք ընդ միմեանս ի միմեանց հարկանին, և կամ միաբանեալք 'ի վերայ կառաւանաց և գաւառաց յարձակին․ Օսմանք և զդորձ Հայադասրհայ կախումանէն, և ուր զօրէ զաղանութիւն՝ ի հուր և ի սուր մաշեն ։

Շահ Միրզա Շերիֆի, երկերի պարսիկ կառավարման մայրաքաղաքին՝ Թավրիզն որպէս ղժրդեն մարտնչելով, եւ յաւետ և յերկրպագութիւն մեծաշարժեաց Գիւլէ Շերնոյ՝ որ ընդ մէջ անկանի Բազրդուաց և Բասրայի․ բայց անհաշտեկեալ և զարհուրեալ յերեսսաց գանդաղանաց հրամանոց ազգին իւրոց զօրեթէ յանձնայն սերեց՝ փոյթ փախեմն պզելալ նորոց ի զաղալաքի իւրում․ Թագուհւոյ արդեօք սա հաւատոյն զառաջապատ ծախս երթեւեկին, եթէ ամենեքեան հանդերձ պահանջեացէ, մերժեալ և բարձեալ զայն յարդարութեանց և ի սրաց զե'նի իւրում․ Իսկ զառաջինն՝ ուրեմն անաշխատ նզիր գիտելի ։— Իսկ եթէ զվերջինն՝ արժանի է զննութեան աշխարհին․ որով և յաջ խոսցի է'նա և յանհեակ ։—

'ՆՈՐ ԶՈՒԳԸ

Այս թէ մեծ բարեկամութիւն կայ հաստատեալ զօրեղ ի մէջ Արքայական Տեառն Յովհաննու Սուրբնեան Լաւքենագի մանկցն Ընդունարկել․ Արքայական Տեառն Յովհաննու Տեառնբեան պատուրեան Լաւքենագի մանկցն Արքայն Յովհաննու ի Նոր Ջուղա․ և Տէր Մանասեան Յարութիւնեան Բուշեհրի, և բայց երկրայինք այր ինկրտածաշն սերոյ և մտերմութեան՝ Հայ ամե Պարսս անուն, բարեր զերդասատնա իւրով որ կայուցանէր զգիր հինզ՝ յաւելեալ ի փոխե և ի Հաւմէ ։

Շարժեալքն ի սոյն Մեծամեծանց՝ սիրոյ Արքայականս դաշ երթան, երջանիկ սէր․ Միայնարգքն ի հրամանութեանց Շուշանեաց՝ գինէհատութեանց Շեհրայկից հանդէս 'նուերեն, ոչ խրաքնջք 'նուիրականք ։ Իբր եթէ այսպէս՝ ընդէր ասա երկայր ընդ երկայր մարզանաց անդթաղար, ընդէր Յովհաննէս զՅովհաննէս կախարդէ, և Խաչատուր զխաչակիր կողոպտէ ։ Ընդէր մեծամեծ ծախսուք մաշեն իշխանն զորս արքայի և ուսանելոյ Պարսից․ և հրավարտակօք պնդեն իւրաքանչիւր զկողմն իւր․ Այսոյ

ջատագով՝ ևմք ազ․ով չափ․ և ակը Հրամայէ արձակ թողուլ զաղջն ի կամս ազատութեան իւրոյ , պահանջել զայն՝ ընդ որ և մեռք իւր հանձիցին ։ Մէր առեալ զբռնութիւն այսօր , զթագու-թիւն վայել , և զհեզգնաւորութիւն յաւ խաւանս յաւիտենից ։

Բանասիրական

Ի վայր մահու Պարոն Մանուկի Օսկանեան հանգուցելոյ ի Կալկաթա , 136 ամ հասակի իւրոյ , ողբերգէ աշխարհ․ մտաւ․ երէց եղբայր նորա Պարոն Գէորգ Օ․ օրաք ի Բաթավիա ։

Եւ ձեզ ոչ արտասուել ինձ՝ մեռանգամ՝
Անրաւն երջոր՝ պատմանքոնին․ մեղ ․ ալհաւ—
Հեռ ոչ նախ զեւ՝ որպէս Աշխարհն՝ յետ մեղան ,
Մինչև Մանուկ զեւրէն ընդոր՝ ամա անհաս ։

Ա․ մեղ , երբ մերթ՝ Միջոցքան՝ հաւ ինձ գայծ ,
Ասէր յագուղոյ՝ զեմ լի բաժակի՝ պատնութեան ։
Այժմ հրաժարիաւ՝ յաւ․ մեղ արտասուաց՝ սարսռեալ
Կարօտանեցոյ՝ յայս փառք կրկէն կարուտեան ,

Իսկ մինչ նորան՝ զարտուղայեց՝ յեղակարգ
Օթևանէր ի հաչիս և հաւատացեալս ,
Թափեա էմ տէրս՝ ի Թախծագին՝ ձեր մեծան՝
Առընթերմոյր՝ լաչուղոր ի վէն մանկանս ։

Վայ նոր զուաժնո՝ որ եպրև շանթ՝ ի յերկնից՝
Վասն հարուածոյ՝ անխորժ սրտոյ՝ զես տապաստ-
Ցես անկարժան՝ ոչ այս ալիք՝ զուլալեց ,
Նա եւս յանդուգն ընկըմեցին աղբեց տատ ։

Ահ ինձ ի զուեթ՝ ցուցնէք զանիս ինչ արտասուաց ,
Նոր թողել չեթն՝ ընկեաւ ցաւոց՝ ի յագիս ։
Զի յորդ լացեց՝ Հայրապետին՝ զարժանեաց ,
Ի պատուեթիւն՝ տազր ալեաց՝ չաւաւէս ։

Բայց է , որ մեզ՝ անդադրութեամբ մահ ի կեանս ,
Ով նա անդէն՝ Մանուկն նախանձել՝ ձեզ պեստոց ,
Մինչ ոչ լայն նեաց ի հին՝ կորուսեալն
Ընծայ Արգույն՝ զոր նախանձ չար կորուսեաց ,

Այս և երէ՝ կարգաց տաարի յետ յանցանս ,
Զորոյ նախ ինք՝ հաշակեաց նոր՝ հեռանան ,
Եւ թող խելոց՝ հեզ տրմոյց՝ ժառանգ զարան՝
Արտ մաւրէ խորշեալ թէ չէր ծնեալ ընդ ընուլթն ։

Ըստ Արեգայ՝ մաղթանքէն իմ երբայր ․
Ըստ Արեգայ ի զեղկ փրկչեց հանգեր զու ․
Ընդ Զուարթնոց՝ լեզէ յաւ եմ զո զաւակր ,
Ընմանս Գաւրին՝ տրղեալս արձան քաւեաց ընձ ։

Մնամը ․ այլ զև քոյդ բարեք ոչ մեռուցան ․
Ով յեղատակ՝ կեցցէ անմահ՝ յաւլխարհի ․
Թողեր սրտ՝ զմխիթարիչ՝ յայլական ․
Բայց և անուամբը Արտաքին՝ փառք բարէ ։

Հանգէ՛ ու ընդ հոգւոյ՝ Քերովբէք՝ իմ եղբայր
Նա զոր տառեք՝ զալրացան ինձ՝ մինչ քաջաւ ․
Մի թէ չնարհը՝ ձենեցէն ինձ՝ ի վերուստ՝
Պահ ընդ չերմաւ՝ հեղուլ զեմ վերծ պերճաւ ։

ՉԱՀԱՄԱՐԻՑ ԱԶԳԱՍԻՐԻ

ԳՐԻԳՈՐԻ Ա․ ԳՈՒԼԱՍՊԵԱՆՑ

ԶՄԻԱՅՆ ՕՐԻՆԱԿ

ԹԱՒՐԻԶ․ ԶՄԻՒՌՆԻԱ․ ՊՈԼԻՍ ՏՓՂԻՍ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՇԽԱ-ՐՀԱՑ․

ԲԱՑՑ

ԽՈՆԱՐՀ ԱՅՍ ԱԶԳԱՍԷՐ ԱՌԱՔԵԼԻ ԶԻ ՆՈՐԻՆ ԼՈՒՍԱՒՈՐ ԿԱՐԳ ԱԶԳԻՍ Ի ԹՐԻԱՏԱՑ ՅԱՒԼԿԱԹԱ․

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ԱՐՈՐԱՏԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ
Մ․ Գ․ Թովմաճեանց Պետրէնոսի